

Metsäalan kehityksen uhka- ja mahdollisuusskenaariot

Anssi Niskanen, Ilmari Absetz, Ilkka Kuuramaa

Taustaa

Metsäalan tulevaisuusseminaarin ”Elinkeinot globaalimuutosten pyörteissä” yhteydessä järjestettiin kolme ajatuspajaa, joissa kartoitettiin tekijöitä, jotka vaikuttavat metsäalan elinkeinoihin tulevaisuudessa. Ajatuspajojen yhteenveto on esitetty Tulevaisuusseminaarin julkaisussa sivulla http://www.metsafoorumi.fi/dokumentit/sem1_julk.pdf.

Tässä raportissa tarkastellaan erikseen ajatuspajassa 2 ”Eurooppalaiset ja globaalit kehityskulut” kerättyjä mielipiteitä metsäalaan vaikuttavista muutostekijöistä ja niiden vaikutuksista. Aineisto sisältää noin 45 henkilön vapaamuotoisen vastaukset, jotka on ryhmitelty ja muokattu kuudeksi uhka- ja kuudeksi mahdollisuusskenaarioksi.

Metsäalan kehityksen mahdollisuudet

- (a) *Globalisoituminen avaa uusia markkinoita metsäteollisuustuotteille.* Suomalainen metsäteollisuus onnistuu käyttämään hyväksi kehittyvien maiden, erityisesti Kiinan, Intian, Venäjän ja Itä-Euroopan maiden, talouskasvun, jonka seurauksena puutuotteiden, paperin ja paperijalosteiden liiketoiminta kasvaa näillä alueilla. Suomalaiset yritykset toimivat kehityksen kärjessä uusilla markkina-alueilla ja tuotannon jatkuvassa kehityksessä kotimaassa. Suomen kilpailukykyä parantavat korkea koulutustaso ja toimiva infrastruktuuri, jotka mahdollistavat korkean teknologian käytön ja osaamisintensiivisen tuotannon maassamme.
- (b) *Puulle syntyy uusia käyttömuotoja.* Systemaattisen tutkimus- ja kehitystoiminnan tuloksena syntyy uusia puusta valmistettuja tuotteita. Keskeisessä asemassa uusien tuotteiden kehittämisessä on osaamisen yhdistäminen ja innovatiivisuutta rajoittavien raja-aitojen ylittäminen, sekä palveluiden integroiminen tuotantoon. Puun ekologisilla arvoilla on keskeinen merkitys uusien tuotteiden kysynnässä.
- (c) *Panostaminen innovaatioihin ja osaamiseen kantaa hedelmää.* Suomalainen metsäteollisuus erikoistuu korkean teknologian tuotteisiin ja osaamisen merkitys tuotannossa korostuu. Metsäteollisuus integroituu horisontaalisesti lähemmäs muuta teknologiateollisuutta ja vertikaalisesti jatkojalosteiden ja palveluiden suuntaan. Panostaminen huippuosaamiseen lisää alan kannattavuutta ja kiinnostavuutta.
- (d) *Luonto- ja ympäristöarvot tasapainottuvat metsien talouskäytön kanssa.* Metsäluonnon monimuotoisuus voidaan säilyttää riittävällä tasolla ja metsien

talous- ja muu käyttö voidaan turvata. Metsiin perustuva palvelutuotanto lisääntyy ja monipuolistuu.

- (e) *Puun käyttö rakentamisessa ja energiantuotannossa kasvaa.* Puun käyttö rakentamisessa kasvaa merkittävästi, koska se on uusiutuva materiaali, joka sitoo tuotannossa vähän energiaa kilpaileviin materiaaleihin verrattuna. Ilmastopimuksen voimaantulo ja soveltaminen hyödyntää puurakentamista ja energiantuotantoa.
- (f) *Suomelle kehittyä asiantuntijarooli kestävyyden kysymyksissä.* Metsäala kehittyä kestävän kehityksen ja luonnonvarojen vastuullisen käytön edelläkävijänä. Metsätaloudelle ja -teollisuudelle syntyy positiivinen imago uusiutuvan luonnonvaran kestävänä hyödyntäjänä, jolloin alan kiinnostus nuorisoon keskuudessa kasvaa. Immateriaalituotannon (tieto, koulutus ja osaaminen) määrä lisääntyy ja Suomelle kehittyä ”ekomodernin” yhteiskunnan maine ja asiantuntijarooli kestävyyden ja ympäristöpolitiikan kysymyksissä.

Metsäalan kehityksen uhkaskenaarit

- (a) *Huono imago vaivaa metsäalaa.* Metsäalan imagoa rasittaa metsäteollisuuden maine perinteisenä prosessiteollisuuden alana ja ristiriidat luonnonsuojelussa. Alan kiinnostus nuorisolle koulutus- ja työmahdollisuutena on heikentynyt. Osa oppilaitoksista on jouduttu lopettamaan. Ala kärsii työvoima- ja yrittäjäpulasta, mitä pahentaa maaseudun väestön väheneminen ja ikääntyminen.
- (b) *Metsäteollisuuden kilpailukyky Suomessa heikkenee.* Suomi on menettänyt sijaintietua metsäteollisuudelle erityisesti raaka-aineen (metsien suojele) ja työvoiman saatavuuden ongelmien ja korkeiden materiaali- ja tuotantokustannusten takia. Metsäteollisuuden investoinnit Suomeen ovat hiipuneet, koska markkinoiden kasvu on tapahtunut muualla, erityisesti Aasiassa. Uhka metsäteollisuuden yritysten pääkonttorien siirtämisestä muualle kasvaa ja yritysten johtoon valitaan enenevässä määrin muita kuin suomalaisia. Kilpailu on kiristynyt saha- ja vaneriteollisuudessa Venäjän ja Itä-Euroopan maiden tuotannon kehittyessä. Hajanainen puutuoteollisuus on menettänyt kilpailukykyään muille tuotteille kuten betonille ja muoville. Metsätalous ja -teollisuus kehittyä nopeasti Luoteis-Venäjällä.
- (c) *Kansainvälinen poliittinen tilanne on epävakaa.* Maailma blokkiutuu ja Yhdysvaltojen geopoliittinen ylivalta tuottaa uusia taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia esteitä toteuttaa kansainvälisiä sopimuksia. Kiinan taloudellinen kehitys hidastuu ja maa ajautuu sekasortoon. Latalalaisen Amerikan kehitys takkuu ja Lähi-idän tilanne kärjistyy edelleen. Kansainvälinen epävakaus luo epävarmuutta koko maailmaan. Epävarmuus heijastuu talouden hitaana kasvuna ja myös metsäteollisuustuotteiden kysynnän kasvu on hidasta.

- (d) *Luonto- ja ympäristöarvot korostuvat.* Metsien yksipuolinen käyttö puuntuotantoon murenee ja ympäristöarvot korostuvat metsien käytössä ja metsäpolitiikan suunnittelussa. Metsien käyttö suojeluun, virkistykseen ja luontomatkailuun kasvaa yleiseurooppalaisen suuntauksen mukaisesti. Metsäala sirpaloituu osaksi ympäristöalaa.
- (e) *Paperituotteiden tulevaisuus on uhattuna.* Informaatio- ja kommunikaatioteknologian voimakas kehitys pienentää paperituotteiden kysyntää myös kehittyvissä maissa. Metsäteollisuuden pitkän aikavälin T&K-panostus paperituotteiden kehitykseen vähenee yritysten keskittyessä neljännesvuosittaisen tuloksen parantamiseen. Ihmisten totuttua käyttämään sähköisiä viestimiä paperilta lukemisen tarve ja kyky vähenee.
- (f) *Muutosvoimat ravistavat yksityismetsätaloutta.* Yksityismetsätalouden kannattavuus heikkenee kantohintojen laskiessa, metsänhoidon ja puunkorjuun kustannusten noustessa ja valtion yksityismetsätaloudelle osoittaman tuen pienetessä. Kotimaisen puun tarjonta vähenee. Väestön ikääntyessä metsien käyttötavoitteet ja puusta valmistettujen tuotteiden kulutustottumukset muuttuvat vaikeammin ennakoitaviksi. Metsä ja puu menettävät kiinnostavuuttaan suomalaisten keskuudessa.

Heikko signaali

Metsäalan kehitystä rajoittaa alan sisäinen muutosvastarinta.

Villi kortti

Yllättävät ympäristömuutokset ovat aiheuttaneet metsien kasvun hidastumista.